

Geen bloemetjes en bijtjes voor nieuwe Echinacea

Gericht kruisen, streng selecteren en een beetje geluk

Echinacea is hot. Net als Helleborus en Heuchera is het een geslacht dat bij het grote publiek in de belangstelling staat. Er zijn dan ook al lang meer dan alleen de wilde paarse kleur en de witte. Via gerichte kruisingen zorgt AB cultivars uit Zuidwolde voor een stroom nieuwe cultivars die zich in kleur en vorm onderscheiden van wat er al op de markt is. Selecties die snel voor een leverbaar product zorgen en kort en stevig zijn: waar veel lagen van op een deen passen.

Auteur: Jaap Smit

“Samen met veredelaar Arie Blom ben ik op zoek naar onderscheidende kleuren, andere bloemvormen en naar stevige, gedrongen planten”, legt Henk Holtmaat uit, wanneer ik me al een tijdje heb verwonderd over de vele verschillende bloemvormen en –kleuren die *Echinacea* tentoon kan spreiden. Dat hier van zuivere *Echinacea purpurea* al lang geen sprake meer is, is meteen duidelijk. Naast de genoemde witte en paarse zijn ook gele en oranje, roze en groen bloeiende selecties te vinden op het testveld achter de schu-

ren van Henk in het Drentse Zuidwolde. “We stellen ons bij het maken van kruisingen altijd eerst een doel. Het kan gaan om een afwijkende bloemkleur, een betere plantopbouw, een andere bloemvorm of om betere groei en winterhardheid. Arie bereidt in de winter de kruisingen voor, die we in een geconditioneerde, afgesloten omgeving uitvoeren: een moederplant met specifieke eigenschappen maal een vaderplant met andere gewenste kenmerken. Zouden we de bloemetjes en de bijtjes hun werk laten doen,

zoals hier op het proefveld, dan gaan alle eigenschappen over en weer en heb je geen idee meer welke eigenschappen in de zaailingen terechtkomen. Het zou een gelukstreffer zijn als uit die nakomelingen een verbetering zou komen. Jaarlijks maken we honderden van die gerichte kruisingen. Uit iedere kruising komt zaad dat we in maart zaaien. Na het verspenen in pluggen, komen de zaailingen – na een tijdje in de kas gestaan te hebben – eind mei in de vollegrond terecht. Daar groeien ze uit en een groot deel

Zaailingen zijn begin juni op het selectieveld uitgeplant. Eind augustus bloeien de eerste planten.

Op het selectieveld is het verschil tussen de zaailingen vrij snel zichtbaar.

bloeit het eerste jaar.”

“Kijk, je ziet nu al een groot verschil”, zegt Holtmaat als we tussen de eenjarige zaailingen op het selectieveld door lopen. “Van sommige planten kun je na twee maanden al zien dat ze het niet gaan redden: ze groeien slecht. Andere planten maken begin augustus al bloemknoppen. In september bloeit een deel en kan de selectie eigenlijk al beginnen: goede planten worden gemerkt. Echt slechte planten zou ik er dan al uit kunnen gooien, maar meestal laten we die gewoon staan.

Het volgend voorjaar blijkt welke planten de winter hebben doorstaan. Dat is een issue in *Echinacea*: slechte hergroei na de winter is meestal geen ramp voor de kweker, maar wel slecht voor het imago van het geslacht. Onze selecties moeten de winter goed doorstaan.”

Kruisen en selecteren in stappen

Holtmaat: “Vanaf juni, een jaar na het planten, staan de planten weer in bloei en ook dan loop ik bijna dagelijks door het veld om de opvallende planten in de gaten te houden. Vaak ga ik samen met Arie Blom door het veld en samen markeren we de planten die positief afwijken. Dat zijn er maximaal 100. En gedurende het seizoen komen er bij en vallen er af. Uiteindelijk houden we er van de 50.000 zaailingen gemiddeld drie goede over. Daarnaast zijn er nog planten met specifieke eigenschappen die we als kruisingsouder aanhouden. Zo hebben we in de afgelopen jaren de selecties van lange, slappe bloedlijnen kunnen verkorten naar compactere, steviger selecties die inmiddels zijn doorgedrongen tot het gangbare assortiment: het betekent dat je er vaak met een of twee stappen niet bent.”

“Van de veelbelovende selecties maken we meteen een weefselkweek,” zegt Holtmaat. “Dat

doe ik omdat ik de vermeerdering van *Echinacea* via het lab verloopt en graag wil weten hoe een plant zich ontwikkelt uit weefselkweek. Na de vermeerdering en beworteling komt een aantal planten naar Zuidwolde om ze te testen. Als Arie en ik nog steeds enthousiast zijn over deze nieuwheid dan worden er weefselkweek planten gestuurd naar verschillende productielabs. Ook van uit deze labs krijgen we eerst weefselkweek planten die eerst op het testveld worden beproefd. Twee jaar worden de planten beoordeeld op alle kenmerken: groei, compactheid, bloemvorm en -kleur. Vaak vallen planten die eerst fantastisch leken hier alsnog door de mand en belanden ze dan alsnog op de hoop.”

Dat kost niet niks? “Nee, gemiddeld kost het maken van een nieuwe selectie € 50.000. Ga maar na: de kruising, opkweek, ruimte en vooral het onkruidvrij houden hakt er behoorlijk in. We zijn dus ook daarom behoorlijk kritisch.”

Op het testveld zijn weefselweekplanten uitgeplant. Het zijn nakomelingen van de winnende planten uit het selectieveld van vorig jaar.

Een veld met zaailingen die niet door de selectie kwamen.

Het is duidelijk dat jullie een doel hebben. Maar waarop wordt vervolgens dan geselecteerd? "Het is heel belangrijk dat je weet wat er in de markt al is en wat de wensen van je klanten zijn. Het eerste deel is een kwestie van contacten hebben en ogen open houden. Regelmatig koop ik nieuwe planten om ze uit te proberen en ze te vergelijken met wat ik zelf in de pijplijn heb. Onze medewerkster Angela Palmer in Amerika heeft haar voelsprietten ook altijd op. Da's nodig, want Amerika is onze belangrijkste afzetmarkt." Op het testveld is de bloei ondanks de overvloedige regen behoorlijk op gang gekomen. De weefselweekplanten uit week 14 staan begin augustus al behoorlijk in bloei. Van alle zaailingen die vorig jaar mochten blijven, zijn drie bedjes van ongeveer tien planten zichtbaar: van ieder vermeerderingslab één, om zeker te weten dat de goede selectie is vermeerderd. Ongeveer de helft van de planten is teruggeknipt en bloeit

daarom nog wat minder. De andere tonen naast hun meest compacte groeiwijze, ook de bloemkleur en -vorm. "Dat wordt een topper", wijst Holtmaat op een crèmekleurige, gevulde vorm. "Dat is 'Honeydew', die komt in 2013 op de markt; pas dan hebben we voldoende planten." Net als alle dubbelbloemige Echinacea's van AB-cultivars heeft ook deze een naam die refereert aan lekker eten. "Het is ongelooflijk belangrijk dat ook de naam een link legt met een goede serie. Bij de enkelbloemige Echinacea is AB de Butterfly serie gestart met als eerste een felle citroenkleurige, compacte plant. Deze nieuwe gele heeft de naam 'Cleopatra'" Voor de kweker kijken we ook naar de groeisnelheid: er zijn planten die er 20% korter over doen om een leverbare, bloeiende plant te kweken. Goed voor de teeltplanning, maar ook goed voor de verkoopbaarheid. We kunnen nu planten uit weefselweek leveren die in juni leverbaar

zijn. Dat is voordat de vakantieperiode begint. Volledige kasteelt van *Echinacea* is overigens niet mogelijk. De kleuren worden daar fletser en de plantopbouw slechter. Het aantrekken van planten in de kas is uiteraard wel mogelijk.

Altijd kwekersrecht

"Voor alle nieuwe selecties wordt Europees kwekersrecht aangevraagd en patent voor de Amerikaanse markt. Zonder rechten hebben wij geen mogelijkheid de investeringen terug te verdienen. Sterker nog: onbeschermde selecties kunnen de beschermde in het vaarwater zitten. Ronald Houtman beschrijft onze planten en de RAI vraagt de rechten aan. Telkens blijkt dat de Amerikaanse regels een stuk eenvoudiger zijn dan de Europese. Hier in Europa moet ik eerst planten opsturen. Die worden getest en pas wanneer de verschillen met het bestaande assortiment duidelijk zijn, wordt kwekersrecht verleend. Al

met al kost dit flink wat. De Amerikaanse eis is dat uit beschrijvingen blijkt dat de plant afwijkt van wat er al is. Het beschrijven, aanvragen en testen van planten loopt aardig in de papieren: totaal al gauw € 6000 per selectie."

Royalty's ten onrechte over de kop

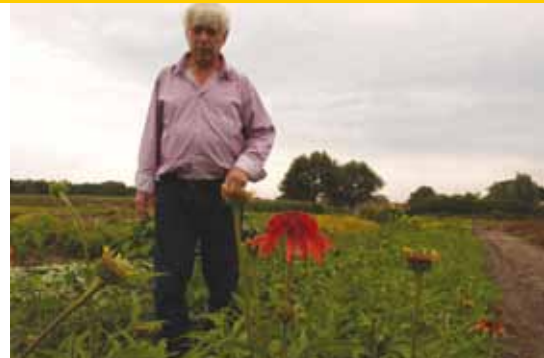
De forse investeringen in productvernieuwing tracht Holtmaat terug te verdienen via royalty's.

"Wij proberen dusdanig voorop te blijven dat onze selecties meerwaarde hebben ten opzichte van andere selecties die ouder zijn, of afkomstig van andere veredelaars. Ik zet de planten uit bij verschillende vermeerderingsbedrijven. In Amerika plugt Angela Palmer de planten regelmatig bij de schrijvende pers, ze geeft planten weg en beschrijft de voordelen. En dan gaat het uiteraard niet alleen om de voordelen voor de consument, maar ook die voor de kweker. De pr en de verspreiding zorgen ervoor dat de planten snel aan bekendheid kunnen winnen, zeker omdat het

telkens echte vernieuwingen betreft. Het zorgt ervoor dat kwekers mijn selecties gaan gebruiken ondanks de fors hogere prijs. Gemiddeld betaalt men € 0,25 aan royalty's voor elke jonge plant. Iedere plant mag opgekweekt worden en verkocht, maar niet vermeerderd.

Die € 0,25 per plant hangt door de hele keten aan de plant: het geeft het recht en soms de plicht een label te hangen aan de plant. Maar terwijl in Amerika de royalty's gewoon meegaan met de plant, verdubbelen we hier de royalty's, waardoor de planten met kwekersrecht hier onnodig veel duurder zijn. Een voorbeeld: als in Amerika het plantgoed \$ 1 kost, de teeltkosten \$ 1 bedragen en de royalty's \$ 0,30, dan rekent de gemiddelde Amerikaanse kweker een marge over plantgoed en inkoop van \$ 2. Een plant kost dan bijvoorbeeld \$ 4,30. De Nederlandse kweker berekent zijn marge over € 2,30: hier wordt ook de royalty opgeplust. Het betekent dat planten met royalty in Europa gemiddeld duurder zijn dan planten in Amerika. En dat betekent dat we in Nederland veel meer planten zonder kwekersrecht verkopen. Maar omdat de nieuwe selecties beter zijn dan de oudere, zijn de planten meer waard. Als je de royalty's minder in de prijs laat doorwegen, zouden vaste plantenkwekers meer kunnen verkopen. Denk daar maar eens over na!"

Als ik de auto wil instappen, haast Henk Holtmaat zich nog te vertellen dat veredelen ook een beetje hobby moet zijn. Als je het niet leuk vindt, dan wordt het helemaal niks. En Holtmaat vindt veredelen leuk. Zoveel is wel duidelijk.

Henk Holtmaat

